

Odporúčania ku indikovaníu cytogenetických a molekulárno-cytogenetických vyšetrení na základe anamnestických údajov a klinického vyšetrenia pacienta vrátane prenatalného obdobia.

(v nadväznosti na OU MZSR č. 14631-3/2006-OZS zo dňa 19.10.2006, Vestník MZ SR 2006: Odborné usmernenie MZ SR o prenatalnom multimarkerovom skríningu vrodených vývojových chýb (VVCH); pri zohľadnení pokrokov v prenatalnom skríningu a prenatalnej diagnostike za roky 2006-2016), inovované v Metodickom usmernení hlavného odborníka- Odporúčanie pre lekársku genetiku ku indikovaníu prenatalných genetických testov na podklade výsledkov prenatalného multimarkerového skríningu vrodených vývojových chýb (VVCH), v nadväznosti na „A common European framework for quality assessment for constitutional, acquired and molecular cytogenetic investigations. E.C.A. Permanent Working Group for Cytogenetics and Society“ publikovanom v E.C.A. Newsletter, január 2012, v zmysle Koncepcie zdravotnej starostlivosti v odbore lekárska genetika zo dňa 14. apríla 2014, čiastka 21-22, ročník 62, v zmysle štatútu hlavných a krajských odborníkov, Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo dňa 18. novembra 2011, čiastka 34-36, ročník 59.) prijíma výbor Slovenskej spoločnosti lekárskej genetiky spolu s hlavným odborníkom MZ SR: Odporúčania ku indikovaníu cytogenetických vyšetrení na základe anamnestických údajov a klinického vyšetrenia pacienta vrátane prenatalného obdobia. Odporúčanie nezahŕňa špecifické onkocytogenetické indikácie a vyšetrenia.

V súčasnosti sa cytogenetická analýza (karyotypovanie, vyšetrenie numerických a štruktúrových zmien chromozómov) uskutočňuje na 2 úrovniach:

- 1) **Klasická cytogenetika mikroskopická úroveň (rozlišovacia schopnosť 5-15 MB)**
- 2) **Molekulárna cytogenetika, submikroskopická úroveň (rozlišovacia schopnosť rádovo 100 kb)**

Indikácia cytogenetickej analýzy (karyotypovanie):

A. na základe klinických príznakov pacienta/probanda:

1. úroveň – klasická cytogenetika

- vrodené vývojové chyby, deformácie a dysmorfie;
- mentálna a alebo vývinová retardácia nejasej etiológie;
- choroby autistického spektra;
- primárna alebo sekundárna amenorea, predčasná menopauza;
- patologický spermioqram – azoospermia/oligospermia/teratozoospermia;
- abnormálny rast – nízky vzrast, vysoký vzrast, dysproporčný rast, mikrocefália, makrocefália, dyskranie, štruktúrové deformácie mozgu, štruktúrové anomálie vnútorných orgánov;
- klinické prejavy syndrémov spojených s patologickým karyotypom;
- poruchy somatosexuálneho vývoja/nejednoznačný genitál a niektoré endokrinologické poruchy;
- polymalformácie, polydysmorfie;
- X-viazané recesívne ochorenie u ženy;
- klinické príznaky syndrémov chromozómovej instability.

2. úroveň – molekulárna cytogenetika

- vyšetrenie v nadväznosti na potrebu upresnenia zistenej CHA u pacienta/probanda, (zistenej na úrovni klasickej cytogenetiky alebo metódou FISH)
- z indikácie odôvodnenej klinickým genetikom, ak bol zistený normálny karyotyp v 1. línii, teda klasickou cytogenetikou:
- dysmorfia a početné vývinové chyby pacienta, kde klasická cytogenetika (záchytnosť do 5 %) neodhalila CHA (záchytnosť molekulárnej cytogenetiky okolo 20 %)
- mentálna/vývinová retardácia pacienta, kde klasická cytogenetika (záchytnosť do 5 %) neodhalila CHA (záchytnosť molekulárnej cytogenetiky okolo 20 %)
- choroby autistického spektra pacienta, kde klasická cytogenetika (záchytnosť do 5 %) neodhalila CHA (záchytnosť molekulárnej cytogenetiky okolo 20 %)

Cytogenetické vyšetrenie musí dosiahnuť úroveň takej kvality, ktorá umožňuje čo najpresnejšiu interpretáciu výsledkov vo vzťahu ku analyzovanej problematike pacienta/rodiny, vrátane potvrdenia neprítomnosti chromozómovej aberácie.

B. indikácie cytogenetickej analýzy plodu z plodovej vody , choriových klkov, krvi plodu na základe indikácií z prenatalných skríningov:

- má sa vyšetrovať karyotyp plodu z každej odobratej vzorky v rámci indikácií prenatalnej genetickej diagnostiky, indikáciu prenatalnej cytogenetickej diagnostiky a použitie konkrétnych cytogenetických metód vykoná lekár – klinický genetik, na základe podrobnej analýzy údajov a vyhodnotení genetických rizík pre plod;
- obdobie počas ktorého je možné vykonávať prenátálne genetické vyšetrenia plodu aj s rozhodovaním o UPT je limitované. Preto je dôležitá aj rýchlosť vykonania vyšetrení a získania informácií. Z tohto dôvodu, ako aj dôvodu výrazného poklesu vykonávania invazívnych genetických vyšetrení je v súčasnosti odporúčané stanovenie numerických aberácií chromozómov 13, 18, 21, X a Y, metódou FISH alebo QF-PCR, už v prvom kroku prenátálneho genetického vyšetrenia.

1. úroveň – klasická cytogenetika

- vek matky nad 38 rokov v čase pôrodu (staršia dohoda s gynekologicko-pôrodnickou spoločnosťou), tzv. veková indikácia, epidemiologicky odôvodnená,
- nosičstvo balansovanej chromozómovej anomálie (CHA) u rodiča,
- výskyt CHA u potomka alebo v blízkom príbuzenstve,
- ultrasonograficky zistená vývojová chyba plodu,
- ultrasonograficky zistená „pozitívita“ 2 a viac ultrasonografických minormarkerov,
- štandardne vyhodnotený „pozitívny“ multimarkerový skríning gravidity v kontexte zvolenej stratégie prenátálneho skríningu, riziko Downovho syndrómu 1:250 a viac, abnormálny biochemický skríning (prítomnosť dvoch a viac výsledkov mimo rozsah 0,5 - 2,5 MoM)
- zistené vysoké riziko CHA (aneuploidia ev. iná) v skríningu cffDNA.
- neúspešný alebo neinformatívny výsledok skríningu cffDNA ak pretrváva „štandardná“ indikácia pre cytogenetické vyšetrenie plodu;
- NT (nuchálna translucencia) nad 3,0 mm s/bez pozitivity UZV iných minormarkerov (dĺžka nosovej kosti, prenasálne zhrubnutie, prietok ductus venosus, trikuspidálna regurgitácia)
- riziko DS 1:250 vypočítané len na základe ultrasonografických nálezov v I. trimestri, ak nemáme aj vyšetrenie biochemických markerov; alebo riziko podľa zvolenej kontingenčnej skríningovej stratégie,
- prítomnosť 2 a viac ultrasonografických minormarkerov pre riziko Downovho syndrómu v II. Trimestri (hypoplázia nosovej kosti, hyperechogénne črevo, echogénny intrakardiálny fokus, renálna pylektázia, skrátenej femur/humerus, dvojcievny

pupočník, cysty plexus chorioideus, klinodaktýlia, prietok ductus venosus, rozšírenie NF)
- lekár – klinický genetik, indikuje podľa povahy nálezov rozšírenie vyšetrenia karyotypu na zistenie konkrétnych mikrolečných/mikroduplikačných syndrómov buď jednotlivo, alebo v určitom vyšetrovacom bloku, jemu dostupnými metódami (napríklad DiGeorge syndróm, Prader-Willi syndróm a pod.)
- alebo vyšetrenia z 2. línie molekulárnej cytogenetiky.

2. línia - molekulárna cytogenetika

- chromozómová anomália u plodu, ak je potrebné upresnenie s cieľom korektnej interpretácie patologického nálezu (vyšetrenie molekulárnej cytogenetiky sa indikuje pri zistení susp. chromozómovej anomálie, ktorá sa metódami klasickej cytogenetiky nedá jednoznačne upresniť, alebo v obdobnej indikácii ako je vyšetrenie bloku mikrolečných a mikroduplikačných syndrómov)

- gravidita s abnormálnym ultrasonografickým nálezom u plodu (vývojová chyba plodu, polymalformácie, polydysmorfie)
- gravidita s plodom, kde je namerané NT nad 3,0mm
- gravidita v rodine so známym nosičstvom klinicky signifikantnej CHA zistenej pre- alebo postnatálne metódou molekulárneho karyotypovania.

C. indikácie cytogenetickej analýzy vzoriek z potrateného/mŕtvorodeného plodu/ novorodenca

- Vyšetrenie potrateného plodu/mŕtvorodenca pomocou klasického alebo molekulárneho cytogenetického vyšetrenia karyotypu, alebo iných cielených molekulovo-genetických techník (QF-PCR, FISH, MLPA a pod.) sa indikuje ak je možné očakávať objasnenie príčiny VVCH, VVCH +/- IUGR, dysmorfie alebo príčiny spontánneho abortu alebo úmrtia plodu.
- vyšetrenie plodu alebo mŕtvorodeného dieťaťa, ak bolo indikované cytogenetické prenatalné vyšetrenie podľa bodu B., ale z dajakých dôvodov sa vyšetrenie plodu neuskutočnilo *intravitam*.
- alebo vyšetrenie plodu (fetálna strata po ukončení 15. týždni gravidity) alebo mŕtvorodeného dieťaťa s VVCH, VVCH +/- IUGR, s dysmorfiou. Cytogenetické metódy sa v týchto prípadoch použijú v následnej postupnosti (podľa dosiahnutej možnosti vyšetriť vzorku):

1. QF-PCR/FISH/MLPA a pod. - vyšetrenie aneuploidí,
2. klasický karyotyp (pri pravdepodobnej úspešnosti kultivácie),
3. cytogenetické vyšetrenie metódou molekulárnej genetiky

D. na základe anamnestických údajov o rodine probanda/ partnerov:

1. línia – klasická cytogenetika

- mentálna/vývinová retardácia alebo iná choroba v rodine spojená s možnou chromozómovou anomáliou, ak nie je možné vyšetriť postihnutého jedinca a vykonať cielenú identifikáciu chromozómovej anomálie
- vyšetrenie geneticky rizikových osôb v rodine na základe genealogických údajov odvodené od zistenej chromozómovej chyby u probanda alebo člena rodokmeňa
- výskyt chromozómovej chyby u pacienta v rodine
- výskyt balansovanej chromozómovej prestavby v rodine
- výskyt reprodukčných strát /reprodukčnej patológie v partnerstve ev. vyšší výskyt reprodukčných strát /reprodukčnej patológie v rodine

- sterilita páru
- úmrtie novorodenca alebo mŕtvonarodené dieťa nejasnej etiológie
- prenatalne diagnostikovaný patologický karyotyp plodu alebo nezvyčajný chromozómový variant
- darcovia tkanív a pohlavných buniek
- indikované FISH vyšetrenia v nadväznosti na potrebu upresnenia zistenej CHA
- zlyhanie liečby porúch reprodukcie metódami asistovanej reprodukcie

2. línia – molekulárna cytogenetika

- vyšetrenie v nadväznosti na zistenú chromozómovú anomáliu u osoby, ak je odôvodnená potreba upresnenia metódou molekulárnej cytogenetiky
- ciele vyšetrenie duplikácie delécie u rodičov dieťa/plodu s nejasne interpretovateľným nálezom v molekulárnom cytogenetickom vyšetrení

Spracovali:

MUDr. Martin Mistrík, MUDr. Peter Križan, CSc., prof. RNDr. Ľudevít Kádaši, DrSc., MUDr. Iveta Mílkva, MUDr. Alica Valachová, RNDr. Renáta Lukačková, MUDr. František Cisárik, CSc. (Hlavný odborník MZ SR)

Schválené výborom SSLG, dňa 17. októbra 2018 upgrade schválené máj 2021